

Käsikirjoitusversio julkaisusta:

Lintunen, Pekka, Maarit Mutta & Pauliina Peltonen. 2020. Vinkkejä sujuvuuden opettamiseen. *Tempus* 3/2020, 14–15.

Vinkkejä sujuvuuden opettamiseen

Pekka Lintunen, Maarit Mutta & Pauliina Peltonen

Sujuvuus on tärkeä osa kielitaitoa ja sen arviointia. Kielenkäytön sujuvuutta tutkitaan paljon, ja sujuvuus-käsite voidaan määritellä eri tavoin. Tähän ajankohtaiseen aiheeseen paneutuva, juuri julkaistu toimittamamme kirja *Fluency in L2 Learning and Use* (2020, Multilingual Matters) käsittelee sujuvaa kielenkäyttöä eri näkökulmista. Tähän tekstiin olemme poimineet kirjasta vinkkejä kielten opettajille sujuvuuden harjaannuttamiseen eri kielitaidon osa-alueilla.

Sujuvuus voidaan ymmärtää laajasti, jolloin se kattaa koko kielitaidon (”puhutpa sinä ranskaa sujuvasti!”), tai kapeasti, jolloin se viittaa tiettyihin mitattaviin ajallisiin ilmiöihin kielenkäytössä. Yleensä tutkimusten lähtökohta on sujuvuuden kapea määritelmä eli soljuvuus. Tällä viitataan automatisoituneisiin prosesseihin, jotka tekevät kielenkäyttäjän tuotoksesta tai viestin ymmärtämisestä nopeaa ja vaivatonta. Yleisiä sujuvuuden mittareita ovat esimerkiksi suoritusnopeus tai taukojen sijainti ja pituus produktiivissa tehtävissä. Puhutussa kielessä sujuvampi ja edistyneempi puhuja tuottaa myös keskimäärin enemmän tavuja taukojen välissä kuin vähemmän edistynyt puhuja. Sujuvuutta kannattaa kuitenkin harjoittaa kielitaidon jokaisella osa-alueella: puhumisessa, kirjoittamisessa, lukemisessa ja kuuntelemisessa.

Harjoittelu lisää sujuvuutta

Sujuvuuden kehittymisen kannalta tärkeintä on harjoittelu ja toisto. Harjoittelun avulla kieli automatisoituu ja sen käyttö sujuvoituu. Esimerkiksi 4/3/2-tekniikkaa on pidetty hyvänä puheen sujuvuuden edistämiseen. Ajatuksena on, että puhuja kertoo ensin tarinan neljässä minuutissa, sitten kolmessa ja lopulta kahdessa. Kun sama tarina tai keskustelunaihe toistuu, puhuja lopulta tuottaa sujuvampaa puhetta. Samaa voi kokeilla myös kirjoittamisen yhteydessä. On myös hyvä harjoittaa kielitaidon eri osa-alueita yhdessä, eli esimerkiksi keskustelutehtävillä tullaan kehittäneeksi sekä puhumisen että kuullunymmärtämisen

sujuvuutta. Toisaalta esimerkiksi sujuva chat-keskustelu vaatii sekä sujuvaa kirjoittamista että lukemista.

Keskeisessä asemassa sujuvuuden kehittymisessä näyttävät olevan sanaryypäät, joilla viitataan muistissa oleviin lyhyisiin sanajonoihin (*chunks*), jotka aktivoituvat yhdellä kertaa. Sanaryypäitä voivat olla esimerkiksi erilaiset idiomaattiset ilmaukset (*in my opinion*). Nämä edesauttavat sujuvuutta kaikilla kielitaidon osa-alueilla, koska ne tuotetaan omina merkityssisältöinään. Näin niiden aktivoituminen produktiivisesti tai reseptiivisesti on nopeaa ja vaivatonta. Kuulija pystyy esimerkiksi päättelemään huonosti kuullun tai epämääräisesti äännetyn sanan puhutussa kielessä. Tämä edellyttää, että ilmaisut toistuvat niin usein, että ne ehtivät automatisoitua sanaryypäiksi oppijan mielessä. Esimerkiksi musiikin tai rytmien käyttäminen kielten tunneilla auttaa sanaryypäiden oppimisessa ja tukee suullisen sujuvuuden kehittämistä: oppilaita voi pyytää esimerkiksi laulamaan tai tuottamaan erilaisia tekstejä rytmillisesti rap-musiikin tapaan. Laulu- ja lausuntaharjoitukset auttavat myös motorisesti äänteiden harjoittelussa ja puhenopeuden lisäämisessä tai turhien taukojen vähentämisessä.

Havainnointi kannattaa

Harjoittelun lisäksi sujuvuutta, sen tärkeyttä ja siihen vaikuttavia piirteitä kannattaa käsitellä kielten tunneilla. Oppijoita voi esimerkiksi ohjata kiinnittämään huomiota siihen, että syntyperäisillä kielenkäyttäjilläkin on vaihtelua sujuvuudessa: toiset esimerkiksi pitävät puhuessaan pidempiä taukoja tai lukevat hitaammin kuin toiset. Epäsujuvuuspiirteet ovatkin osa luonnollista kielenkäyttöä. Erityisesti puheen sujuvuuden tutkimuksissa ollaan enenevässä määrin siirrytty siihen, ettei oppijan vieraskielistä puhetta verrata enää natiivipuhujaan, vaan hänen omaan kielenkäyttöönään äidinkielessä. Myös muilla kielitaidon osa-alueilla saattaakin olla parempi verrata oppijan äidinkielen ja vieraan kielen tuotosta, koska siitä voi huomata oppijan henkilökohtaiset kielenkäyttöpiirteet – esimerkiksi luonnollisen puhe- tai kirjoitusnopeuden – joihin voi suhteuttaa oppijan vieraskielisen tuotoksen arviointia.

Erityisesti edistyneiden oppijoiden on hyvä olla tietoisia myös sujuvuuden vaikutuksista. Oppijaa voi motivoida kehittämään sujuvuuttaan korostamalla sujuvuuden vaikutusta ymmärrettävyyteen ja kuulijan tai lukijan kokemaan miellyttävyyteen. Oppijaa on hyvä myös johdatella pohtimaan, kuinka perinteisiä epäsujuvuuspiirteitä (kuten täytesanat tai toistot) tai multimodaalisia piirteitä (kuten eleet) pystyy hyödyntämään sujuvan kommunikaation

ylläpitämisessä. Niiden avulla voi esimerkiksi keskustelussa osoittaa hakevansa sanaa ja haluavansa jatkaa vielä omaa puheenvuoroaan.

Menetelmävinkkejä

Oppijoiden tietoisuutta puheen piirteistä voi lisätä opetuksessa esimerkiksi kuuntelemalla nauhoituksia heidän omasta äidinkielisestä ja vieraskielisestä puheestaan. Nauhoitusten avulla oppijaa voi ohjata kiinnittämään huomiota omiin henkilökohtaisiin puheen piirteisiin äidinkielessä ja havainnoimaan, millaiset äidinkielliset epäsujuvuuspiirteet ovat tavallisia. Vertailemalla äidinkielistä ja vieraskielistä puhetta saattaa myös huomata esimerkiksi itselle tyypilliset täytesanat ja kuinka ne vaihtelevat eri kielissä. Oppimisen yksilöllinen tavoite onkin saavuttaa vieraassa kielessä sama sujuvuus kuin äidinkielessä eikä verrata sitä ideaaliin natiivimalliin.

Myös muita nauhoituksia ja videoita autenttisesta natiivipuheesta kannattaa hyödyntää sujuvuuden opetuksessa. Oppijan on hyvä huomata, että syntyperäistenkin puhujien sujuvuus vaihtelee esimerkiksi tilanteen mukaan. Kannattaa pohtia oppijoiden kanssa, millaiset tekijät lisäävät tai vähentävät sujuvuutta kielenkäyttötilanteissa. Luonnolliset kielenkäyttötilanteet eivät ole aina optimaalisia, koska niissä on monia häiriötekijöitä. Esimerkiksi stressaava tilanne, kuten puheen pitäminen, voi lisätä epäsujuvuutta. Jo pelkkä tietoisuus epäsujuvuuspiirteistä omassa ja muiden puheessa osana luonnollista kielenkäyttöä saattaa osaltaan vähentää vieraan kielen käyttöön liittyvää ahdistusta.

Tärkeää on muistaa, että luonnollisissa kielenkäyttötilanteissa ”kaikki keinot ovat sallittuja”. Luetunymmärtämisessä sanoja kannattaa päätellä toisista kielistä. Samoin puheessa voi tarvittaessa käyttää koko kielitaitoaan ja ottaa tukea vaikka toisten kielten sanoista, jos ei keksi sopivaa sanaa. Myös eleillä voi kommunikoida merkityksiä, joille ei löydy sanoja. Tärkeintä on viestin välittyminen: multimodaaliset ja monikieliset keinot ovat sallittuja ja niitäkin voi harjoitella. Vieraalla kielellä voi pelata vaikka sananselityspeliä, jolloin kohdekielistä sanaa ei saa käyttää, vaan se pitää selittää muilla tavoin, esimerkiksi kiertoilmauksin. Kommunikaatiostrategioista on hyötyä kaikille oppijoille: vaikka sanavarastossa ei olisi vielä juuri tarvittavaa sanaa, omin sanoin asian selittämällä voi silti kommunikoida sujuvasti. Sujuvuus on siis opittavissa oleva asia, joka ansaitsee huomiota kielten tunneilla ja harjoituksissa.